

# Hayat

*Hoyata, daima hayata.. dünyaya  
daha çok hayat katalım!...*

Nietzsche

Cilt VI. 15 Ağustos 1929. Sayı : 137

Musahabe

## Edebiyat tedrisatında halli güç mesele.

Liselerde niçin edebiyat okutuyoruz? Bediî zevk vermek, temiz lisan öğretmek, muhtelif asırların düşünce ve duygu tarzlarını anlatmak için değil mi? Bizim eski edebiyatımızı okutmakla bu maksatların hiç birini temin edemezsiniz. Eski eserlerin dar çerçeveleri içinde gençlerin bediî zevkini artıracak parçalar bulmak çok güçtür. Bulduğumuz ve bulacağımız parçalar da his ve fikir sahasının yalnız bir kısmına aittir. Divan edebiyatı, ve tanzimattan sonraki yazırlarla, hatta "Edebiyatı Cedide", nin vücuda getirdiği eserlerle hiç bir zaman temiz lisan mefhumunu veremezsiniz. Bilâkis bunlardan ekserisini gençlere nümune olarak göstereceğiniz zaman derhal onlara böyle yazmamaların da ihtara mecbursunuz. Her muallim Füzuli'nin bu parçası çok güzel, fakat sen böyle yazmayacaksın; Fikret'in bu parçası çok güzel fakat sen bu kelimeleri kullanmayacaksın, Halit Ziya Bey roman ve hikâyecilikte bir devir açmıştır amma sen ona lisan için bir nümune olarak bakmıyacak, bilâkis bunu fena bir lisan addedeceksin.. demek zarureti karşındadır. Diğer taraftan bir muallim edebiyatımızın muhtelif devirlerdeki fikir ve tehassüs tarzlarını öğretmeğe çalışırken bu his ve fikirlere insanî olanlara, bugün için bize kuvvet verebilecek olan parçalara ne kadar nadir olarak tesadüf eder.

Bu vaziyet karşısında edebiyat tedrisatı maalesef bizim mekteplerimizde cazibesini kaybediyor. Liselerde edebiyat derslerinde ne okutacağımızı tayin bile güç oluyor. Bir aralık bu dersler muntazaman bir edebiyat tarihi haline gelmişti. Bunun şüphe yok ki bir faydası oldu. Türk lisan ve edebiyatını tetkiki kabil olan ilk menşesine kadar çıkarak geçirdiği tekâmül hakkında talebeye bir fikir veriyordu. Fakat edebiyat tedrisatı buna munhasır olduğu müddetçe bu gün için gençlere kuvvet veren, bediî zevkini arttıran bir ders olmaktan çıkıyor, tarih dersinin bir zeyli kalıyordu. Halbuki liselerde edebiyat dersi yalnız bunun için vazedilmemiştir, yalnız tarih dersinin bir zeyli olarak kalmamalıdır.

Böyle yapmazsanız ne okutacaksınız? Maziden kalan eserleri iyice tarayınız. Bunlar içinde temiz lisan için nümune olan, bugün için kıymeti bulunan millî ve insanî hisleri ihtiva eyleyen ne kadar az eser bulursunuz. Geniş ve hakikaten edebî kıymeti haiz parçalar da kullanılan lisan itibarıyla

okadar eskimiştir ki bunun hakikî mahiyetine bugünün ve yarının gençleri çok zorlukla nüfuz edebileceklerdir. Denebilir ki bu kıymetli parçalar lisanları yüzünden ölü hal almışlar veya başka bir dilin edebî parçası şekline düşmüşlerdir.

O halde bugün elimizde ne kalıyor? Halk şiirlerinin çok mahdut eserleri, bugünün şiir ve nesirlerinden çok az parça... işte edebiyat muallimlerinin elinde talebeye bediî zevk verecek, hiç olmazsa bugün için lisan nümunesi olacak vasıta.. Bununla ne yapılabilir?

Kim ne derse desin, hiç şüphe edilemez ki Abdülhak Hamit beyefendinin eserlerinin bir kısmında büyük insanî kıymet vardır. Bütün his köşelerini kavrayan tenviu ve genişlik mevcuttur. Bu itibarla ondan sonra gelen şairlerin hiç biri bu mertebeye yükselememiştir. Fakat ne yazık ki lisanın çok seri tekâmülü yüzünden bu eserler de eskiyor, hatta eskimiştir. Arapça ve Farsî kelimelerle dolu yazılar karşısında kayıtsız kalan gençler bunların güzelliğini anlayabilmek için tercüme edilmeleri iktiza eder. O vakit hiç bir zevki kalmıyor. Hiç bir memlekette henüz yaşayan bir şairin lisanının bu kadar eskidiği vaki midir?

İşte bu vaziyet liselerin türkçe ve

# Edebiyat âleminde

## Fransa'da

Son zamanlarda intişar eden Fransız romanlarında bir hususiyet göze çarpıyor. Her münasip olduğu gibi romancılıkta, muhtelif kısımlara ayrılmıştır. Fransız romancılığı bu noktaya pek fazla ehemmiyet vermektedir. Bazı romanlar sırf bir karakteri anlamak, onu canlandırmak için yazılmıştır. Bazı romanlarda yalnız tasvir kudreti yaşıyor.

Fransa Bahriye mecmuasının müsabakasında kazanan Siyah kuşun esrarı.. (Le mystere de l'oiseau noir) isimli roman sırf denizin güzelliğini ve onun ruhlar üzerinde bıraktığı güzel tesirleri canlandırabilmek için yazılmıştır.

Eserin muharriri M. Julien Guillemaud, denizle alakası olan bir romancıdır. Guillemaud'ın babası denizde ölmüş, akrabaları bahriye mesleğinde bulunmuştur. O denizin verdiği ayrılığın acısını tam manasıyla tatmış, karadan uzaklaşan en küçük bir yelkenlinin beraberinde ne gibi şeyler götüreceğini, kalpler üzerinde ne kadar acı tesirler yapacağını öğrenmiştir. İşte bu sebepten Guillemaud'ın bu son eseri pek fazla muvaffak olmuştur. Zaten en kudretli muharrir, his ettiklerini pürüzsüz tespit edebilenidir.

Bu ay zarfında Fransada intişar eden âsârın en mühim de Henri Beraud'ın (14 Juillet) "on dört temmuz" isimli eseridir. Siyasî fikirlere, görüşlere mülakatlara edebî bir tat vermek, onları edebî tasvirlerle anlatmak güç ol akla beraber, eser için elzemdir denilebilir. Artık sırf siyasî fikirleri muhtevi eserler okunmıyor. Henri Beraud bu noktayı pek iyi bildiğinden eserlerinde daima edebî tasvirleri bulunmaktadır. Görüşlerini tespit ederken edebiyat yapmağı ihmal etmemektedir. Henri Beraud "14 temmuz" eserinde Fransanın ruhunu gayet güzel tahlillerle anlatmıştı, Henri Beraud'ın diğer eserlerinde olduğu gibi bu eseri de edebiyatın malı olmuştur.

Bu son hafta zarfında ismi henüz duyulan "Louis Roubaud" isminde

bir Fransız muharriri Borsa (La Bourse) isimli bir eser neşretti. Borsanın daima para ve hesap işleriyle alakası olduğundan edebiyattan uzak bulunacağı tahminlerine bu kitap nihayet vermektedir. Borsa eserinde, bir gazete muhabirinin tetkik ve hesap ettiği sırlar, herkesin göremediği köşelerin tasviri vardır. Borsa eseri a ni zamanda malî cihetleri gözden kaçırmayan ilmi bir tetkik mahsulüdür. Bu eseri edebiyatla alakadar eden nokta, sırf bu eserde borsada tesadüf edilen simaları tetkik ve ruhlarının tahlilidir. Muharrir borsada, kendisine başlı, başına mevzu teşkil edebilecek tipler buluyor, bunların ruhi tahlillerini yaptıktan sonradır ki bu para dönen köşenin malî sırlarını keşf edebiliyor.

## Saffeti Ziya Bey ve ölümü

Edebiyatı cedide muharrirlerinden biri daha hayattan uzaklaştı. Memlekette ilk defa garp usulünü taklit ederek yerli bir edebiyat meydana getiren "Edebiyatı cedide" zümresinin

kıymetli ve sevimli bir siması olan Saffeti Ziya bey, ansızın aramızdan ayrıldı.

Saffeti Ziya Beyin hayatını tetkik etmek için üç cepheden bakmalıdır. Saffeti Ziya B. memurdur, muharrirdir, gazetecidir. Fakat bunlardan en fazla iz bıraktığı kısım hiç şüphesizdir ki muharrirliğidir.

"Salon köşelerinde" romanıyla edebî hayatını ilk adımını atmıştır. Salon köşelerinde, meşrutiyetten evvelki salon hayatı, tam manasıyla canlanmıştı: Romanının kahramanı olan Mis Lida, ne güzel bir İngiliz tipidir.

Garbın içtimâî hayatında, aşkın kadın üzerindeki tesiri, salon köşelerinde ceryan eden aşk mükâlemeleri bize gösteriyor ki, o zaman aşk daima bir samimiyet tülü altında bulunuyormuş. Mis Lida ilk görünüşte souk, fakat konuştuğunda, samimiyetine girildikçe sıcak ve sevimli bir tiptir. Kadının gururu, genç kız çekingenliği o kadar güzel anlatılmış ki.

Meşrutiyetten evvel Beyo lundaki

## Sesin ve rengin

*En güzel renklerini, kelebek, yaprak, çiçek,  
Toplanıp ta süzseler bir araya gelerek  
güzellik imbiğinden*

*Buna hatta güneşin hüzmeleri karışsa,  
İlahın rengi bile bu renklerle barışsa...  
Hayır senin renginden  
güzel bir renk olamaz*

*Meleklerin gözyaşı göynüme dökülseler,  
Yüz bin çocuk önümde ağlasalar, gülseler,  
Sükûnetin sesine  
İlahın nefesinden saadetler katılsa,  
Bu sesle sevgililer göğüslerden atılsa..  
Senin bir nefesine  
hiç biri denk olamaz!*

*Çünkü sesin: mustarip gönüllerin sesidir;  
Çünkü rengin: hayalin solmayan penbesidir...*

**Gündüz**

ecnebi ve levantenlerin hayatı "salon köşelerinde,, eserinde yaşatılmıştır.

Kuvvetlenen bir aşkın, küçük dargınlıklara muhtaç bulunduğunu, kıskançlıklar yaratmak icap ettiğini bu roman bize öğretiyor...

"Salon köşelerinde,, derin ve heyecanlı bir aşk mevcuttur, fakat laübalı olmayan, gülünç vaziyete düşmeyen bir aşk... Saffeti Ziya Beyin "Salon köşelerinde,, romanında aşk kalb ve gözlerde yaşamıştır. Dudakların arasına giremeyen bu aşkı bazı zaman küçük bir tavur, ehemmiyetsiz görülebilecek bir hareketin arasında seziyoruz..

Saffeti Ziya Beyin "Salon köşesinde,, romanında garp adatının mühim bir kısmına da muttali olunuyor. Bugün bir çoklarının bildiği bu adat neşrolunduğu zamanlar, karilerin meçhulü bulunuyordu.

Saffeti Ziya Beyin "Kadın ruhu,, isminde bir çok nesirlerin, fantazilerin birleştiği bir kitabı vardır. Meşrutiyetin üçüncü ve yahut dördüncü senesi neşredilen bu eser, bir çok hücumlara maruz kalmıştı. Hatta merhum Şahabettin Süleyman, bu eseri tahlil ederken "Salon Köşelerinde,, muharririnin "Kadın ruhu,, eserinin, birincisi kadra kuvvetli olmadığını "Serveti fünun,, da evelce neşrolunmuş bazı fantazi ve nesirlerin bir araya gelmesinden hasıl olduğunu ve bunun Saffeti Ziya Beye bir kıymet vermeyeceğini yazmıştı.

Saffeti Ziya Beyin "Salon köşelerinde,, eserinden sonra en kuvvetli eseri "Silinmiş çehreler, Beliren simalar,, dır. Bu eser ruhî tahliller yapmak için vucüde getirilmiş küçük hikâyelerden mürekkeptir.

Saffeti Ziya Bey, eserlerinde daima bir başkasının hatıratını nakletmektedir. "Salon köşelerinde,, bir gencin hatıra notlarını tespit eden muharrir, bu hikâyelerinde de mesela hayatını kâtibine yazdıran bir genç mevcuttur.

Saffeti Ziya Beyin "Haralambos Cankiyades,, isminde bir tiyatrosu da

vardır; Fakat tiyatro eseri için lazım gelen malzemedan mahrumdur.

Saffeti Ziya Bey meşrutiyetten sonra yevmi "Serveti fünunda,, Yeni gazete,, de ve kendisinin çıkardığı "Ziya,, da başmuharrirlik etmiştir. Gazetecilikte Bulgar Kralı ile yaptığı mülakat bir muvaffakiyet addolunmaktadır.

"Adabı muaşeret,, Saffeti Ziya

Beyin en güzel tasnif edilmiş bir eseridir. Mumaileyhin şapka kanununun ferdasında "İkdam,, da i tişar eden makaleleri çok büyük tesir yapmıştır. Edebiyatı cedidenin çalışkan bir muharriri olan Saffeti Ziya Bey, hayatının başlangıcındaki faaliyetini çabuk durdurmuş ve edebiyat âleminde kendisini çabuk unutturmuştur.

Hikmek Şevki

## Omuzda giden adam

*Biraz şu içerdeki piyanoyu kesin de,  
Ölüm döşeğimize yatarak dinleyelim:  
Çalıyor akşam çanı gâvur mahallesinde..  
Kaybettim son nefeste bütün kârımı neden?  
Bir hesap vermek için alnıma gitti elim:  
Başımdır avucumda kalan yirmi seneden!..*

\*  
\*\*

*Akşam indi camlara bugün perde yerine;  
Bağırıp ölüyorum, içmeden bir yudum su,  
Böyle boş odalarda ben gerine gerine..  
Gölgeler inip çıktı bem beyaz duvarımda;  
Taşdım yirmi sene bir yük gibi doğrusu,  
Ben, kendi çarmıhımı kendi omuzlarımda..*

\*  
\*\*

*Bakın beş on dakika perdenin arasından:  
Ölümün haşmetini belki farkedersiniz  
Şu giden cenazenin ağır manzarasından..  
Bakın nasıl heybetli gidiyorum omuzda,  
Beni tanımasanız bir kahraman dersiniz:  
Bakın nasıl açıldı ehali yolumuzda..*

\*  
\*\*

*Her ölen bana biraz büyük gibi geliyor,  
Mutlaka yeni birşey öğreniyor o yahu:  
Ölen bir parça daha omudza yükseliyor..  
Bakın nasıl omuzunu kıstı bir kişi yine;  
Bu akşam perde perde çekerek başımda "Hul,,  
Saflar namaza durdu "Er kişi niyetine,,..*

\*  
\*\*

*Bir çukurun başında oturacak ne vardır?  
Yol mu yok ileriye, adamlar mı yoruldu?..  
Selviler saçlarından asılmış kadınlardır..  
... Şu karşı tepedeki değirmen kanatları,  
Dün, gömülen güneşe dikilen bir put oldu;  
Bugün iki el gibi açılıyor yukarı..*

Cevdet Kudret